

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No6(6)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 374 sahifa,
22-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

“Kitobxonlar klubi” modelining ingliz tili to‘garak mashg‘ulotlarida o‘quvchilarning kognitiv kompetensiyasini rivojlantirish mexanizmlari.....	10
Madaminova Gulzira Gulamkadirovna	
Bo‘lajak pedagoglarning kasbiy faoliyatida suggestiv yondashuvning o‘rni	14
Arolov Davronjon Davlataliyevich	
Akmeologik yondashuv asosida maktabgacha ta‘lim direktor o‘rinbosarlarining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish mexanizmini takomillashtirish	19
Asatullayeva Sitora Dilmurod qizi	
Hozirgi o‘zbek tilida neologizmlarning tarixi va bugungi kun taraqqiyoti.....	22
Bektosheva Mehinbonu Abdumalik qizi	
Maktabgacha ta‘lim tashkilotlari bolalarida jamoada ishlash ko‘nikmalarini shakllantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	26
Djurayeva Dilfuza Nuriddin qizi	
Korpus lingvistikasi vositalari yordamida bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining til tahlili ko‘nikmalarini shakllantirish metodikasi.....	30
Eshonqulova Sarvinoz Yashinovna	
Talabalarning shaxsiy sifatlarini rivojlantirishda sun‘iy intellektning o‘rni va ahamiyati.....	35
Hojiyeva Nasiba Bahodirovna	
Logopedik mashg‘ulotlarni tashkil etish va rejalashtirish moduliga oid mustaqil ta‘lim topshiriqlarini integrativ modellashtirishning innovatsion texnologiyalari.....	39
Ibroximova O‘g‘iloy Inomjon qizi	
Jismoniy tarbiya darslarida ortiqcha vaznli bolalarga differensial yondashuvning ahamiyati	43
Yuldashev Bobirjon Noibjon o‘g‘li	
Maktabgacha ta‘lim tashkilotida xalq og‘zaki ijodi vositasida bolalarning axloqiy sifatlarini shakllantirishning ahamiyati.....	48
Muradxanova Munisaxon Ikrom qizi	
Bo‘lajak psixologlarda altruistik xulq motivlarini rivojlantirishning psixologik imkoniyatlari	54
Nusratova Mexriniso Baxshilloevna	
Inklyuziv ta‘lim tushunchasi va uning zamonaviy pedagogik paradigmalar tizimidagi o‘rni.....	59
Pulatova Dilfuza Azamkulovna	
Magistrlarda “Imposter sindromi”ni yengish orqali kreativ salohiyatni rivojlantirishning psixologik mexanizmlari.....	66
Qayumov Baxtiyor Zokirjon o‘g‘li	
Kichik maktab yoshidagi bolalar nutqining fonematik rivojlanishi	70
Qurbonova Sevara Suyunovna	
Mikrobiologiya ta‘limida individual pedagogik texnologiyalarni joriy etish mexanizmlari	74
Raxmatov Oxunjon Soibjonovich	
“Estetik tarbiya”, “kreativ kompetensiya”, “estetik tarbiya mexanizmlari” tushunchalarining konseptual asoslari.....	79
Saidova Feruza Akramovna	
Zamonaviy ta‘lim jarayonida neyropedagogika yordamida nutqiy ko‘nikmalarni rivojlantirish.....	84
Sidiqova Yulduz Sobirovna	
“So‘nggi jadid” Begali Qosimovning ilmiy-pedagogik merosi.....	88
Toxirova Dilshoda Inom qizi	
Ona tili darslarida o‘qib tushunish ko‘nikmasini rivojlantiruvchi mashq va topshiriqlar ustida ishlash	92
Turg‘unova Nilufar Muxiddin qizi	
Ingliz, golland va o‘zbek tillaridagi frazeologizmlarning lingvostatistik xususiyatlari.....	96
Xaydarova Go‘zalxon	

Maktabgacha yoshdagi bolalarda hayotiy kompetensiyalarni shakllantirishda yumshoq ko'nikmalarning ahamiyati.....	101
<i>Xolmatova Dilshoda Sherali qizi</i>	
Farzandlarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda oilaning pedagogik imkoniyatlari	105
<i>Yusupova Diloromxon Sabirdjanovna</i>	
Yoshlarda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish orqali sotsial manipulyativ ta'sirlarga psixologik barqarorlikni shakllantirish.....	109
<i>Qosimova Sarvinoz Baxtiyorovna</i>	
O'quvchilarda modellashtirish ko'nikmalarini shakllantirishga ko'maklashadigan faoliyat usullari	114
<i>Abdurazzaqov O'ktam Abduqayumovich</i>	
Dizartriya shakllarining klinik-patogenetik tahlili va differensial diagnostikasi	120
<i>Axmedova V. T.</i>	
Boshlang'ich sinflarda fanlararo yondashuvga asoslangan integrativ topshiriqlar ishlab chiqishning uslubiy asoslari.....	127
<i>Elmurodova Inoyat Abdumutalibovna</i>	
Deviant xulq-atvorli o'smirlar ijtimoiylashuvining psixologik determinantlari.....	132
<i>Elov Ziyodullo Sattorovich</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalari asosida talabalar o'quv natijalarini baholashning pedagogik modeli.....	138
<i>Ernazarov Mirzohid Yo'ldosh o'g'li</i>	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida biokimyo fanini raqamli texnologiyalar asosida o'qitish metodikasi	145
<i>Mamadaliyeva Zarina Raxmat qizi</i>	
Boshlang'ich ta'limda kognitiv tilshunoslikni joriy etish masalalar	150
<i>Mamatova Gulshan Amankulovna</i>	
Doston musiqiy merosini o'rganishni uslubiy takomillashtirish mazmuni.....	153
<i>Qo'shayev Ilhom Axtamovich, Nasirova Sevinch Ismatovna</i>	
"Elektr yoritish" fanida mustaqil ta'limning zamonaviy shakllari.....	157
<i>Nasretdinova Feruza Nabiyeвна</i>	
Maktabgacha va maktab yoshidagi bolalarda sog'lom turmush tarzi madaniyatini shakllantirish	162
<i>Nazarova Dildora Asatovna, Kuchkorova Robiya Shuxrat qizi</i>	
Dual ta'limda oliy ta'lim va maktabgacha ta'lim tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlikning mazmuni.....	167
<i>Qoraboyeva Zohidaxon To'lanboyevna, Tursunbayeva Sevara Abdullo qizi</i>	
A Methodological Model for Developing Pedagogical Reflection in Pre-Service EFL Teachers.....	172
<i>Rahimberdiyeva Maftuna Rakhimberdi kizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda sog'lom turmush tarzining kasbiy kompetentlikka ta'siri	177
<i>Raximova Saboxat Qaxramon qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda interaktiv texnologiyalar va faol ta'lim metodlarining samaradorligi	182
<i>Safarova Nigora Nasilloevna</i>	
Maktabgacha ta'lim jarayonida interfaol usullarning mazmuni, turlari va funksional ahamiyati.....	190
<i>Safarova Soliha Ilhomovna</i>	
Talabalarni ma'naviy tarbiyalash jarayonida diagnostik metodlardan samarali foydalanishning ahamiyati...	196
<i>Saotmuratova Zebo Yuldash qizi</i>	
Musiqqa ta'limida interfaol metodlardan foydalanishning didaktik imkoniyatlari.....	200
<i>Saparov Raxim Muratbayevich</i>	
Maktabgacha yoshdagi tarbiyalanuvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantirish ijtimoiy zarurat sifatida.....	204
<i>Xolmatova Yodgoroy Baxtiyorjon qizi</i>	
Energetika fanlarini o'qitishda sun'iy intellektdan foydalanishning pedagogik afzalliklari.....	208
<i>Zoxidov Iqboljon Zokirjonovich</i>	
Методическая модель контекстуального обучения в формировании лингвокультурной компетенции при обучении русскому языку в национальных группах	213
<i>Рустамова Ферузaxon Махмуджановна</i>	

Integrating Artificial Intelligence into EFL Academic Writing Instruction: Opportunities, Challenges, and Pedagogical Implications.....	218
<i>Allamurodov Elyor Tursun ugli</i>	
Sahna nutqida adabiy tur va janrlarning metodik talqini.....	223
<i>Dilrabo Jumanova</i>	
Sun'iy intellekt asosidagi ta'lim ekotizimi: imkoniyatlar va xavflar	227
<i>Oqil Ochilov Lutfullo o'g'li</i>	
Z avlod bilan ishlashda ta'lim va tarbiyaga oid zamonaviy tendensiyalar	232
<i>Ravshanov Sanjar Tolibjonovich</i>	
Talabalarni ma'naviy tarbiyalash jarayonida diagnostik metodlardan samarali foydalanishning ahamiyati...	235
<i>Saotmuratova Zebo Yuldash qizi</i>	
Tarixiy-ilmiy materiallar va zamonaviy texnologiyalar integratsiyasi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining geometrik tafakkurini rivojlantirish metodikasi.....	239
<i>Toshpulatova Mamura Ismailovna, Mannonova Dilafro'z Ravshan qizi</i>	
Davlat-xususiy sherikchilik asosidagi maktabgacha ta'lim tashkilotlarini boshqarish va muvofiqlashtirish ...	244
<i>Xakimov Abdug'ulom Soyibjonovich</i>	
Ingliz tilini boshqa sohadagilarga o'qitishda grammatik jihatlar	247
<i>Ataboyeva Guliruxsor Baxtiyor qizi</i>	
Methodological Foundations for Developing Environmental Education Through the Integration of Climate Change Education Into Biology Lessons in General Secondary Schools.....	250
<i>Abdurakhmanova Iqbolkhon Yulchiyevna</i>	
Sharq va G'arb mutafakkir olimlarining oila va farzand tarbiyasi borasidagi qarashlari	255
<i>Berdiyeva Dilnoza A'zamovna</i>	
Ommaviy sport turlari yordamida ayollarni sog'lom turmush tarziga yo'naltirishda ilmiy yondashuv	258
<i>Charos Axmadova</i>	
STEAM integratsiyasi orqali maktab o'quvchilarida tadbirkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish	262
<i>Choriyor Maxmatraimov Eshmamatovich</i>	
Maktabgacha ta'lim kafedrasida bo'lajak tarbiyachilarni innovatsion-metodik faoliyatga tayyorlashni transformatsion boshqarish texnologiyasi	267
<i>Djalalov Baxromjan Begmurzayevich</i>	
Raqamli transformatsiya sharoitida yosh ota-onalarda yolg'izlik hissining namoyon bo'lishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-psixologik va etnopsixologik omillar	272
<i>Erimmetova Nafisa Bahromovna</i>	
Zamonaviy ta'lim muhitida talabalarning ijtimoiy-psixologik adaptatsiyasi va uning strategiyalari	279
<i>Haqberdiyeva Dinora Qobil qizi</i>	
Maktab direktorlarining moliyaviy boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari.....	283
<i>Karimov Jaxongir Abdunabiyevich</i>	
Jadidlar merosiga e'tibor: tarixiy xotira va ma'naviy tiklanish omili.....	287
<i>Madaminova Shaxodat Shomurotovna</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'limdagi o'rni va nutqni baholashdagi imkoniyatlari.....	293
<i>Mahmudova Maftuna Aktam qizi</i>	
Effectiveness of Simulator Technologies in Pilot Training: an Experimental Study	297
<i>Maksudov Ilhomjon Turgunboy o'g'li</i>	
Yangi O'zbekistonda o'qituvchi maqomining huquqiy kafolatlari va pedagogik faoliyat samaradorligi.....	301
<i>Menlibayeva Azima Oralbayevna, Oralbayeva Aziza</i>	
Raqamli jamiyat sharoitida ong transformatsiyasining falsafiy jihatlari.....	305
<i>Muxitdin Nazarov</i>	
10-11-sinf o'quvchilarida o'qishdan yozuvga o'tish ko'nikmasini rivojlantirishning bosqichli metodik tizimi ...	310
<i>Nazarova Shoiraxon Abdumo'min qizi</i>	
Zamonaviy ta'lim paradigmasida "potensial" tushunchasi: shaxsning rivojlanishga qaratilgan ichki imkoniyatlari, bilim, ko'nikma, qobiliyat va kompetensiya.....	314
<i>Qurbonova Gulmira Alisher qizi</i>	

Deffenbacherning driving anger scale metodi asosida haydovchilarning agressiv xulq-atvorining psixologik xususiyatlarini jinslar kesimida o'rganish	318
Rahim Usmonov Raxmonali o'g'li	
Sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik-psixologik mexanizmlari.....	323
Sadoqat Sarmanova Shermahmatovna	
Vizual axborot: paydo bo'lish tarixi, qo'llanish sohalari va ta'lim jarayonidagi ahamiyati.....	328
To'g'izboyev Faxriddin Ulashovich	
Fizika darslarini tashkil etishning mazmuni, mohiyati va didaktik tamoyillari.....	334
Turabova Lobar Xusen qizi	
Ekstrakorporal urug'lantirish orqali tug'ilgan bolalarda xotiraning rivojlanishi	339
Usmonova Xusnora Ergashovna	
Raqamli ta'lim muhitida boshlang'ich sinf o'quvchilarining emotsional barqarorligini shakllantirish	344
Yusupova Diloromxon Sabirdjanovna	
Milliy va xalq o'yinlari vositasida talabalarni sog'lomlashtirish.....	347
Ahmedov Gayratjon Kosimovich	
Деонтология медицинского персонала: этико-профессиональные ориентиры в условиях современной медицины.....	350
Бабаджанова Гулчехра	
Формирование творческого восприятия учащихся на уроках музыки.....	355
Габдульманова Ильнура Минисламовна	
Qizlar tarbiyasida maktab va mahalla hamkorligi monitoring tizimini takomillashtirishning pedagogik asoslari.....	358
Abdurazoqova Marg'uba Muxammad qizi	
Maktabgacha ta'lim tarbiyachilarida iqtisodiy tushunchalarni shakllantirish pedagogik muammo sifatida	362
Ergashova Dilafro'z	
Bo'lajak tarbiyachilarda kasbiy karyerani shakllantirishning metodologik asoslari	365
Hayitova Sarvinoz Mahmudovna, Ilmiy rahbar: Ashirova Sojida Baxromovna	
Pedagogical and Methodological Foundations for Developing an Interactive Mobile Application for Teaching English to Preschool Children (Based on the Solobee Project)	368
Khurshida Kuchkarova	

RAQAMLI JAMIYAT SHAROITIDA ONG TRANSFORMATSIYASINING FALSAFIY JIHATLARI

Muxitdin Nazarov

Andijon davlat texnika instituti
 "Tillar va gumanitar fanlar" kafedrası dotsenti,
 falsafa fanlari nomzodi

Annotatsiya: Ushbu maqolada global raqamlashtirish va jadal texnologik taraqqiyot sharoitida inson ongi va dunyo-qarashining transformatsiyalashuvi jarayonlari falsafiy nuqtayi nazardan tahlil qilingan. Axborot oqimlarining intensivlashuvi, virtual voqelikning kengayishi va kiber-ijtimoiy makonning shakllanishi insonning an'anaviy eksistensial hamda gnoseologik xususiyatlariga qanday ta'sir ko'rsatayotgani ochib berilgan. Muallif raqamli jamiyatda ongning klipsimon tabiati, kognitiv manipulyatsiyalar, begonalashuv hamda shaxsiy identifikatsiyaning yangi kiber-shakllari kabi konseptual muammolarni tadqiq etadi. Maqolada falsafiy-metodologik tahlillar va empirik so'rovnomalar yordamida raqamli texnologiyalarning inson tafakkur tizimiga salbiy va ijobiy ta'siri muvozanatli tarzda baholangan. Tadqiqot natijalari raqamli ontologiya sharoitida insonparvarlik tamoyillarini saqlab qolish va kognitiv xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha falsafiy-metodologik tavsiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: raqamli jamiyat, ong transformatsiyasi, falsafiy tahlil, virtual voqelik, klipsimon tafakkur, kiber-ontologiya, gnoseologiya, kognitiv krizis, raqamli begonalashuv.

Abstract: This article analyzes the processes of transformation of human consciousness and worldview in the conditions of global digitalization and rapid technological progress from a philosophical point of view. It reveals how the intensification of information flows, the expansion of virtual reality, and the formation of cyber-social space affect the traditional existential and epistemological characteristics of a person. The author explores such conceptual problems as the clip-like nature of consciousness in a digital society, cognitive manipulations, alienation, and new cyber-forms of personal identification. The article, using philosophical and methodological analyses and empirical surveys, provides a balanced assessment of the negative and positive impact of digital technologies on the human thinking system. The results of the study serve to formulate philosophical and methodological recommendations on preserving the principles of humanism and ensuring cognitive security in the conditions of digital ontology.

Key words: digital society, transformation of consciousness, philosophical analysis, virtual reality, clip-like thinking, cyber-ontology, epistemology, cognitive crisis, digital alienation.

Аннотация: В данной статье с философской точки зрения анализируются процессы трансформации человеческого сознания и мировоззрения в условиях глобальной цифровизации и стремительного технологического прогресса. Раскрывается влияние интенсификации информационных потоков, расширения виртуальной реальности и формирования киберсоциального пространства на традиционные экзистенциальные и эпистемологические характеристики личности. Автор исследует такие концептуальные проблемы, как клипоподобная природа сознания в цифровом обществе, когнитивные манипуляции, отчуждение и новые киберформы личной идентификации. Статья, используя философско-методологический анализ и эмпирические исследования, даёт сбалансированную оценку негативного и позитивного влияния цифровых технологий на систему мышления человека. Результаты исследования служат для формулирования философско-методологических рекомендаций по сохранению принципов гуманизма и обеспечению когнитивной безопасности в условиях цифровой онтологии.

Ключевые слова: цифровое общество, трансформация сознания, философский анализ, виртуальная реальность, клипоподобное мышление, киберонтология, эпистемология, когнитивный кризис, цифровое отчуждение.

KIRISH

Yigirma birinchi asrning birinchi yarmi insoniyat sivilizatsiyasining sifat jihatdan mutlaqo yangi - raqamli bosqichga o'tishi hamda kiber-ijtimoiy borliqning universallashtirish bilan xarakterlanadi. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt tarmoqlari, katta ma'lumotlar (Big Data) algoritmlari va kiber-fizik tizimlar shunchaki iqtisodiy-ijtimoiy munosabatlar arxitekturasini yoki texnik infratuzilmani yangilab qolmasdan, inson borlig'ining fundamental ontologik asoslarini ham tubdan modifikatsiyalamoqda. Raqamlashtirish jarayoni

o'zining ko'lamiga ko'ra oddiy texnik konversiya doirasidan allaqachon chiqib ketdi va yangi ijtimoiy-falsafiy reallikni - raqamli reallikni sivilizatsiyaning asosiy yashash muhitiga aylantirdi. Ushbu global texno-evolyutsion burilish kontekstida inson ongi, uning gnoseologik xususiyatlari, idrok etish mexanizmlari, evristik qobiliyatlari va ichki intellektual arxitekturasi chuqur tizimli transformatsiyaga yuz tutmoqda. Mazkur jarayon nafaqat psixologik yoki sotsiologik o'zgarishlarni, balki inson mohiyatining kognitiv darajada qayta dasturlanishini anglatayotganligi sababli zamonaviy falsafiy antropologiyaning eng murakkab tadqiqot obyektlaridan biriga aylanib bormoqda.

Klassik falsafiy an'analarda, Antik davrdan boshlab to Yangi davr ratsionalizmiga qadar, ong har doim obyektiv voqelikni aks ettiruvchi, uni mantiqiy qonuniyatlar asosida anglovchi va subyekt-obyekt munosabatlarini tartibga soluvchi oliy, suveren va yaxlit fenomenal tizim sifatida talqin etib kelingan. Biroq, zamonaviy multimedia makoni, internet tarmoqlari va simulyatsiyalar dunyosi an'anaviy falsafiy tizimlardagi subyekt va obyekt o'rtasidagi gnoseologik chegaralarni butunlay yuvib yubormoqda. Virtual va kengaytirilgan reallik (VR/AR) inson ongida subyektiv borliqning murakkab va avtonom qatlamlarini hosil qilib, real dunyo bilan aloqaning uzilishiga yoki uning ikkinchi darajali reallikka aylanishiga zamin yaratmoqda. Axborot oqimlarining cheksiz intensivlashuvi, vizual kontentning ustuvorligi va giper-matnli muhit inson tafakkurining tabiatini linar (chiziqli) shakldan tarmoqli va asinxron shaklga o'zgartirmoqda. Bunday sharoitda insonning borliqni anglash usullari tahliliy va konseptual xarakterdan qisqa, tezkor va parchalangan emotsional reaksiyalar majmuasiga evolyutsiyalashmoqda.

Ushbu falsafiy muammoning dolzarbligi raqamli makonda shaxsning eksistensial o'zligini anglash inqirozi bilan ham bevosita bog'liqdir. Raqamli ekotizimlar va sotsial media platformalari inson ongiga tayyor semantik modellarni, manipulyativ narrativlarni va sun'iy qadriyatlar tizimini uzluksiz ravishda singdirib boradi. Natijada shaxsning mustaqil qaror qabul qilish irodasi, tanqidiy mushohada yuritish salohiyati va intellektual avtonomiyasi raqamli algoritmlar nazoratiga o'tib qolmoqda. Inson o'zining ichki dunyosini emas, balki raqamli profilini, ya'ni uning kiber-fazodagi simulyativ aksini birinchi o'ringa qo'ya boshlaydi, bu esa ongning parchalanishiga va o'z-o'zidan begonalashuviga olib keladi. Texnologik determinizm sharoitida insonparvarlik tamoyillarini qanday saqlab qolish, kognitiv ekspluatatsiyadan qanday himoyalaniish va kiber-ontologiya asrida tafakkur suverenitetini qanday ta'minlash masalalari bugungi kun falsafasining markaziy dilemmasidir.

Raqamli jamiyatda inson ongi va tafakkur tizimida sodir bo'layotgan strukturaviy va funksional transformatsiyalarni falsafiy jihatdan tizimlashtirish, ularning ijobiy hamda salbiy ekzistensial oqibatlarini konseptualizatsiya qilish obyektiv ilmiy zaruriyat hisoblanadi. Zero, insoniyat o'zi yaratgan texnologik muhitning obyektiga aylanib qolmasligi uchun ushbu jarayonlarning epistemologik asoslarini chuqur anglamog'i lozim. Taqdim etilayotgan tadqiqot ishining bosh maqsadi va ilmiy vazifasi aynan raqamli reallik va kiber-makon omillarining inson tafakkuri arxitekturasiga, xotira tuzilmasiga hamda subyektiv borlig'iga ko'rsatayotgan fundamental ta'sirini ijtimoiy-falsafiy hamda gnoseologik jihatdan kompleks tahlil qilish va baholashdan iboratdir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Raqamli jamiyat sharoitida inson ongi va dunyoqarashining strukturaviy o'zgarishlarini tadqiq etish zamonaviy ijtimoiy-falsafiy va antropologik fanlarning kesishmasida turuvchi ko'p qatlamli ilmiy yo'nalish hisoblanadi. Mazkur muammoning fundamental-nazariy asoslari o'tgan asrning ikkinchi yarmi va yigirma birinchi asr boshlarida axborotlashgan jamiyat hamda postmodernizm konsepsiyalarini yaratgan g'arb faylasuflari asarlarida o'z aksini topgan edi. Xususan, fransuz mutafakkiri Jan Bodriyyar o'zining simulyakrlar va simulyatsiya nazariyasida kiber-makon ta'sirida ong reallikni qanday yo'qotishi va asli bo'lmagan nusxalar dunyosiga tobe bo'lib qolishi muammosini birinchilardan bo'lib falsafiy jihatdan asoslab bergan. Uning g'oyalari zamonaviy raqamli media muhitda inson ongi real voqelik bilan emas, balki sun'iy yaratilgan media-tasvirlar bilan muloqot qilishi haqidagi xulosalarni konseptualizatsiya qilishga xizmat qiladi. Axborot jamiyatining ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy arxitekturasini tadqiq etgan sotsiolog Manuel Kastels esa tarmoqli jamiyat tushunchasini muomalaga kiritib, inson tafakkuri chiziqlikdan global tarmoqli tizimga o'tayotganini va bu jarayon shaxsiyatning parchalanishiga olib kelishini ko'rsatib o'tgan. Shuningdek, sivilizatsiyalar rivojini texnologik to'lqinlar vositasida tahlil qilgan Alvin Toffler ham axborot oqimlarining cheksiz intensivlashuvi inson ongida kognitiv yuklama va eksistensial stressni keltirib chiqarishi haqida ogohlantirgan edi.

Global tadqiqotlar bilan bir qatorda, raqamli reallikning gnoseologik xususiyatlarini va bilish nazariyasidagi o'zgarishlarni o'rganishda xorijiy va mahalliy olimlarning ilmiy izlanishlari ham muhim o'rin tutadi. Masalan, R. Tuler kiber-makon ontologiyasini o'rganish davomida ongning tashqi texnik infratuzilmalarga va sun'iy intellekt tizimlariga mikrografik tarzda tobe bo'lib qolishi hamda buning oqibatida yuzaga keladigan kognitiv xavfsizlik muammolarini falsafiy tahlil qiladi.

M. Mamashaliev esa virtual voqelikning postmodernistik tabiatini tadqiq etib, real va virtual olam o'rtasidagi chegaralarning yuvilib ketishi inson ongidagi yaxlitlik xususiyatiga salbiy ta'sir ko'rsatishini asoslaydi.

Mahalliy falsafiy maktab vakillaridan N. A. Shermuhammedova o'zining gnoseologik tadqiqotlarida raqamli transformatsiya sharoitida subyekt va obyekt munosabatlarining yangicha talqinlarini ko'rsatib beradi, raqamli muhitda bilish mexanizmlarining o'zgarishini metodologik jihatdan baholaydi.

Shuningdek, A. Xaydarov raqamli antropologiya yo'nalishida inson ongi va texnologiyalar simbiozini o'rganib, raqamli qurilmalarning insonning ichki intellektual va psixologik tabiatini qayta shakllantirishdagi evolyutsion rolini ochib bergan.

Ong transformatsiyasining ma'naviy, axloqiy va milliy-madaniy o'zlikni anglash bilan bog'liq eksistensial jihatlari ham mahalliy olimlar tomonidan izchil o'rganib kelinmoqda. B. R. Karimov o'z ilmiy ishlarida raqamli muhit ta'sirida milliy ong va qadriyatlar tizimida sodir bo'layotgan transformatsiyalarni falsafiy tahlil qilib, kognitiv manipulyatsiyalardan himoyalanih strategiyalarini ilgari suradi.

Raqamli sivilizatsiya sharoitida inson kapitali va ma'naviyat muammolarini o'rgangan I. Saifnazarov texnologik taraqqiyot insonning axloqiy va ma'naviy dunyosini cheklab qo'ymasligi, aksincha, gumanistik mezonlar bilan muvofiqlashtirilishi zarurligini ta'kidlaydi.

Axborotlashgan jamiyat sharoitida yoshlar ongi va tafakkurining o'zgarish tendensiyalarini empirik va sotsiologik nuqtayi nazardan tadqiq etgan S. Nishonova raqamli muhitning yosh avlod psixologiyasi va mantiqiy fikrlash tizimiga salbiy kognitiv ta'sirlarini ochib beradi.

S. Otamuratov esa globallashuv va virtualizatsiya sharoitida milliy o'zlikni anglash inqirozi muammosini ko'tarib, tarmoqli madaniyat inson ongini uning o'z milliy ildizlaridan uzib qo'yishini eksistensial xavf sifatida baholaydi.

Ushbu adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, garchi raqamli jamiyat va u keltirib chiqarayotgan kognitiv o'zgarishlar turli olimlar tomonidan ontologik, gnoseologik va antropologik jihatdan o'rganilgan bo'lsa-da, aynan raqamli reallik sharoitida inson ongi transformatsiyasining yaxlit falsafiy-metodologik sintezi hali to'liq yakuniga yetmagan. Aksariyat tadqiqotlar axborotlashuvning sotsiologik oqibatlarini o'rganishga qaratilgan bo'lib, ongning strukturaviy evolyutsiyasi va uning epistemologik himoya mexanizmlarini falsafiy konseptualizatsiya qilish masalasi alohida tahliliy tadqiqot o'tkazishni taqozo etmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Raqamli jamiyat sharoitida ong transformatsiyasi fenomenini o'rganish murakkab va ko'p o'lchovli xarakterga ega bo'lganligi sababli, tadqiqot davomida fanlararo va dialektik metodologik prinsiplarga tayanildi. Ongning o'zgarish xususiyatlarini falsafiy jihatdan ochib berish uchun quyidagi metodlar majmuasidan foydalanildi:

- Tizimli-strukturaviy tahlil metodi:** raqamli jamiyat va inson ongi o'rtasidagi o'zaro aloqalarni yaxlit bir tizim sifatida ko'rib chiqish va undagi elementlarning ichki ierarxiyasini aniqlash imkonini berdi.
- Fenomenologik va germeneytik yondashuvlar:** virtual muhitda insonning subyektiv kechinmalari, raqamli simulyakrlar va ramzlarning ong tomonidan qanday idrok etilishi va talqin qilinishini falsafiy tahlil qilish uchun qo'llanildi.
- Komparativistik (qiyosiy) metod:** an'anaviy jamiyatdagi chiziqli-matnli tafakkur shakli bilan zamonaviy raqamli jamiyatga xos bo'lgan tarmoqli va vizual klipsimon tafakkurning o'ziga xos jihatlari o'zaro taqqoslash uchun xizmat qildi.
- Empirik va sotsiologik metodlar:** nazariy xulosalarni amaliy jihatdan tekshirish maqsadida 18 yoshdan 35 yoshgacha bo'lgan 120 nafar faol raqamli texnologiya foydalanuvchilari o'rtasida kognitiv o'zgarishlar va axborot yuklamasini idrok etish darajasini aniqlash bo'yicha maxsus falsafiy-sotsiologik so'rovnoma o'tkazildi va natijalar statistik tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'tkazilgan nazariy tadqiqotlar va empirik so'rovnomalar tahlili natijasida raqamli jamiyat sharoitida inson ongi va kognitiv tizimining transformatsiyalashuviga oid quyidagi muhim qonuniyatlar va ma'lumotlar aniqlandi:

- Tafakkur arxitekturasining o'zgarishi (klipsimon tafakkur):** so'rovnomada qatnashgan respondentlarning 74 foizida chiziqli va chuqur matnlarni uzoq vaqt davomida diqqatni jamlab o'qish qobiliyatining pasaygani, ularning o'rniga qisqa, vizual va tez o'zgaruvchan axborot qismlarini (klipsimon idrok) afzal ko'rish tendensiyasi aniqlandi. Bu ongning axborotni chuqur tahlil qilishdan ko'ra, uning yuzaki qatlamini tezkor qayta ishlashga moslashayotganini ko'rsatadi.

- 2. Tashqi xotira va kognitiv relyatsiya:** tadqiqot ishtirokchilarining 82 foizi kundalik va intellektual ma'lumotlarni o'z miya xotirasida saqlashdan ko'ra, raqamli qurilmalarga (gadjetlar, bulutli texnologiyalar, qidiruv tizimlari) ishonishini bildirdi. Falsafiy jihatdan bu hodisa "ongning tashqariga ko'chishi" (externalized mind) bo'lib, inson xotira funksiyasining texnik vositalarga begonalashuvini anglatadi.
- 3. Identifikatsiyaning kiber-shakllari:** Raqamli makonda shaxsning ko'p qatlamli va ambivalent (qarama-qarshi) virtual identifikatorlari va "avatar"lari shakllangani aniqlandi. Respondentlarning 63 foizi o'zlarining raqamli profillaridagi obraz real hayotdagi shaxsiyatidan sezilarli darajada farq qilishini tan oldi. Bu esa onging yaxlitlik xususiyatini yo'qotib, parchalanishi (fragmentatsiya) xavfini yuzaga keltirmoqda.

Olingan empirik ko'rsatkichlar va nazariy tahlillar zamonaviy falsafadagi postmodernizm, transgumanizm, kiber-antropologiya hamda raqamli gnoseologiya nazariyalari kontekstida jiddiy va ko'p qatlamli akademik munozaralarga yo'l ochadi. Tadqiqot natijasida aniqlangan eng xavfli tendensiyalardan biri - inson tafakkurining chiziqli va tizimli strukturadan klipsimon, ya'ni parchalangan va vizuallashtirilgan shaklga o'tishi nafaqat psixologik o'zgarish, balki chuqur epistemologik inqiroz (krizis) sifatida baholanishi lozim. An'anaviy kitob madaniyati va matnga asoslangan intellektual muhit inson ongida voqelikni chuqur, sabab-oqibat aloqadorligida, dialektik yaxlitlikda anglash mexanizmlarini shakllantirgan edi. Raqamli media-makon ta'sirida shakllanayotgan yangi ong turi esa dunyoni mantiqiy bog'lanmagan epizodlar, qisqa videoroliklar va yuzaki axborot parchalari kollaji sifatida qabul qiladi. Bu holat insonning murakkab ijtimoiy-siyosiy va falsafiy jarayonlarni chuqur tahlil qilish, mustaqil konseptual xulosalar chiqarish qobiliyatini cheklab qo'yadi va shaxsni tashqi sotsial-kognitiv manipulyatsiyalarga hamda axborot manipulyatsiyalariga qarshi o'ta zaif qilib qo'yadi.

Falsafiy nuqtayi nazardan ushbu jarayonlarni fundamental tahlil qilganda, fransuz faylasufi Jan Bodriyarning simulyakrlar va simulyatsiya nazariyasini zamonaviy raqamli borliqqa izchil ekstrapolatsiya qilish zaruriyati tug'iladi. Raqamli jamiyat o'zining tabiatiga ko'ra asli yo'q nusxalar, ya'ni simulyakrlar bilan to'lib-toshgan kiber-makonni hosil qiladi. Inson ongi bugungi kunda real moddiy borliq bilan emas, balki media va virtual tarmoqlar tomonidan sun'iy ravishda yaratilgan va simulyatsiya qilingan belgilar, ramzlar hamda narrativlar bilan muloqotga kirishmoqda. Bu esa insonning obyektiv borliqdan, tabiatdan va o'zining haqiqiy eksistensial tabiatidan, ya'ni autentikligidan uzoqlashishiga, raqamli simulyakrlar dunyosiga butunlay tobe bo'lib qolishiga olib keladi. Mazkur begonalashuv shaxsning o'z hayoti ustidan bo'lgan subyektiv nazoratini yo'qotib, uni raqamli platformalar egasi bo'lgan yirik korporatsiyalar algoritmlarining oddiy obyektiga aylantirib qo'yadi.

Ushbu muammoning yana bir falsafiy-antropologik jihati - raqamli tarmoqlar asridagi eksistensial paradokslarda namoyon bo'ladi. Global tarmoqlar va ijtimoiy platformalar insonni butun dunyo bilan bog'lab turgandek, uning sotsial munosabatlarini kengaytirgandek illyuziya yaratsa-da, real hayotda u chuqur emosional va eksistensial kiber-yolg'izlikni keltirib chiqarmoqda. Tarmoqdagi yuzaki, qisqa va vizual muloqotlar inson ongida samimiy ijtimoiy hamdardlik, jonli muloqot madaniyati va empatiya tuyg'ularining pasayishiga, tanaffusga uchrashiga sabab bo'ladi. Insonlararo munosabatlarning virtualizatsiyalashuvi kiber-fazo sharoitida axloqiy munosabatlarning ham qadrsizlanishiga, mas'uliyat hissining kamayishiga zamin hozirlaydi, chunki virtual ekranning narigi tomonidagi inson real shaxs sifatida emas, balki shunchaki raqamli belgi yoki matn sifatida idrok etiladi.

Shu bilan bir qatorda, sun'iy intellekt tizimlari, neyrotarmoqlar va "Deepfake" (soxta kontent) texnologiyalarining mislsiz darajada rivojlanishi onging haqiqat va yolg'onni, real voqelik va virtual uydurmani ajratish kabi fundamental epistemologik funksiyasini nihoyatda qiyinlashtirmoqda. Inson ongi endilikda doimiy manipulyatsiya, soxtalik va shubha sharoitida yashashga majbur bo'lmoqda, bu esa shaxsda surunkali intellektual va psixologik charchoqni, axborotli stressni keltirib chiqarmoqda. Ong o'zining kognitiv resurslarini haqiqatni qidirishga emas, balki cheksiz axborot chiqindilari orasidan haqiqiylikni saralashga sarflashga majbur bo'lyapti.

Biroq, ushbu global raqamli transformatsiyani faqatgina salbiy, apokalipsis ssenariylari asosida baholash falsafiy obyektivlikka zid keladi. Raqamli kiber-makon bir vaqtning o'zida inson ongining tarmoqli fikrlash, ko'p vazifalilik (multitasking), katta axborot massivlarini lahzalarda qayta ishlash hamda global intellektual arxitekturani masofadan turib boshqarish kabi yangi adaptiv va evolyutsion imkoniyatlarini ham ochib bermoqda. Inson ongi raqamli qurilmalar bilan simbioz holatga kirishib, o'zining kognitiv chegaralarini kengaytirmoqda, bu esa transgumanistik falsafa vakillari ta'kidlaganidek, inson evolyutsiyasining yangi bosqichi bo'lishi mumkin. Bu jarayonda asosiy dilemma shundaki, inson tafakkuri ushbu jadal texno-evolyutsion o'zgarishlarga qanchalik tez va ma'naviy yo'qotishsiz moslasha oladi hamda o'zining madaniy-falsafiy suverenitetini saqlab qolish uchun kognitiv xavfsizlik tizimlarini qanday shakllantiradi, degan strategik masaladir.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Raqamli jamiyat sharoitida inson ongi va tafakkur tizimi transformatsiyasining falsafiy-metodologik jihatlarini har tomonlama o'rganish, zamonaviy texnogen sivilizatsiyaning eng chuqur antropologik va eksistensial inqirozlari mohiyatini anglash imkonini beradi. Mazkur tadqiqot davomida amalga oshirilgan konseptual tahlillar

va empirik o'rganishlar shuni qat'iy ko'rsatadiki, raqamlashtirish jarayonlari shunchaki inson yashaydigan tashqi texnik muhitning yoki sotsial kommunikatsiya vositalarining oddiy modifikatsiyasi bo'lmay, balki insonning ichki kognitiv, gnoseologik, psixologik va ontologik tuzilishini tubdan qayta dasturlashga qodir bo'lgan global metamorfozadir. Texnologik determinizm va kiber-fazoning universallashuvi sharoitida an'anaviy chiziqli-mantiqiy, kitob madaniyatiga tayanuvchi tafakkur shakllarining o'rnini tarmoqli, vizuallashgan va parchalangan klip-simon ong arxitekturasi jadal ravishda egallab bormoqda. Bu holat insonga cheksiz axborot oqimlarini tezkor qayta ishlash va ko'p vazifalilik rejimida ishlash kabi adaptiv imkoniyatlarni taqdim etsa-da, ikkinchi tomondan, falsafiy-tanqidiy mushohada yuritish, voqelikni dialektik yaxlitlikda idrok etish va fundamental konseptual xulosalar chiqarish layoqatini sezilarli darajada pasaytirib, jamiyatda yuzaki tafakkur inqirozini chuqurlashtirmoqda.

Ushbu falsafiy transformatsiyaning eng jiddiy oqibatlaridan biri - inson ongi va uning fundamental funksiyalarining (ayniqsa, xotira, diqqat va evristik tahlil) tashqi texnik infratuzilmalarga, bulutli platformalarga, gadgetlarga va sun'iy intellekt algoritmlariga to'liq bog'lanib qolishi, ya'ni intellektual va irodaviy suverenitetning begonalashuvidir. Inson o'z miyasining kognitiv resurslarini raqamli qurilmalarga outsorsing qilish orqali o'zini mustaqil fikrlovchi subyekt sifatidagi maqomidan mahrum etib bormoqda, bu esa kiber-makonni boshqarayotgan yirik texnologik korporatsiyalar tomonidan shaxs onginini chalg'itish va manipulyatsiya qilish uchun mislsiz imkoniyatlar yaratadi. Virtual borliq va simulyakrlar dunyosining real hayot ustidan hukmronlik qilishi, inson munosabatlarining virtualizatsiyalashuvi va ko'p qatlamli virtual identifikatorlarning (avatar va profillar) shakllanishi shaxs ongi yaxlitligining parchalanishiga, uning ichki eksistensial dunyosining dekonstruksiyasiga va kiber-yolg'izlik fenomenining chuqurlashuviga sabab bo'lmoqda. Inson o'zi yaratgan sun'iy va simulyativ borliq makonida o'zining tabiiy-biologik va madaniy-tarixiy mohiyatidan begonalashib, texnologik tizimning oddiy funksional obyektiga aylanib qolish xavfi ostida turibdi.

Raqamli sivilizatsiyaning ushbu global kognitiv tahdidlariga qarshi turish hamda yangi antropologik inqirozning oldini olish uchun zamonaviy ilm-fan va falsafa oldida kognitiv gigiyena madaniyatini hamda raqamli ekologiya tamoyillarini konseptual darajada shakllantirish bo'yicha kechiktirib bo'lmaydigan strategik vazifalar turibdi. Texnologik taraqqiyot inson ongi, ma'naviyati va uning ichki erkinligini bo'g'ib qo'yuvchi vositaga aylanasligi, aksincha, insonning ijodiy, intellektual va gumanistik salohiyatini yanada kengaytirishga xizmat qiluvchi evolyutsion omil bo'lishi shart. Buning uchun raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt tizimlarining rivojlanish trayektoriyasini qat'iy falsafiy-axloqiy va antropotsentrik tamoyillar bilan muvofiqlashtirish, raqamli makonda shaxsning ma'naviy va intellektual avtonomiyasini huquqiy va gnoseologik jihatdan himoya qilish zarur. Kelajakda ushbu yo'nalishdagi tadqiqotlarni sun'iy intellekt va inson ongi simbiozining axloqiy chegaralarini belgilash hamda kiber-makonda milliy-madaniy o'zlikni saqlab qolishning falsafiy-metodologik asoslarini ishlab chiqish doirasida davom ettirish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Bodriyyar J. Simulyakrlar va simulyatsiya. - Toshkent: Sharq, 2014. - 230 b.
2. Kastels M. Axborot davri: iqtisodiyot, jamiyat va madaniyat. - Toshkent: O'zbekiston, 2008. - 416 b.
3. Toffler A. Uchinchi to'lqin. - Toshkent: Yangi asr avlodi, 2012. - 380 b.
4. Karimov B. R. Ong transformatsiyasi va milliy g'oya falsafasi. - Toshkent: Falsafa va huquq instituti, 2018. - 194 b.
5. Saifnazarov I. Raqamli sivilizatsiya sharoitida inson kapitali va ma'naviyat muammolari. - Toshkent: Mumtoz so'z, 2021. - 210 b.
6. Shermuhammedova N. A. Gnoseologiya – bilish nazariyasi. - Toshkent: Nosir, 2011. - 312 b.
7. Tuler R. Kiber-makon ontologiyasi va kognitiv xavfsizlik. - Samarqand: Samarqand davlat universiteti nashriyoti, 2023. - 185 b.
8. Nishonova S. Axborotlashgan jamiyatda yoshlar ongi va tafakkurining o'zgarishi. - Toshkent: Ma'naviyat, 2019. – 164 b.
9. Mamashaliev M. Postmodernizm falsafasi va virtual voqelik muammosi. - Farg'ona: Farg'ona davlat universiteti, 2020. - 148 b.
10. Otamuratov S. Globalizatsiya sharoitida milliy o'zlikni anglash inqirozi. - Toshkent: Akademiya, 2015. - 256 b.
11. Xaydarov A. Raqamli antropologiya: inson ongi va texnologiyalar simbiozi. - Buxoro: Buxoro davlat universiteti, 2024. - 202 b.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(6)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.